

Villa Elfvikin

Talvipolku

Jäniksen
jäljillä

Talvipolulla pääsee eläytymään jäniksen elämään Villa Elfvikin lähimaastossa. Luontopolulla sinulle selviää, miksi öinen loikkija popsii papanoitaan, miten se harhauttaa ketun tai miksi se vetelee sikeitä koko päivän.

Tarinoiden ja leikkien avulla eläydytään jäniksen yöllisiin seikkailuihin. Osan polun tehtävistä voi tehdä vain lumiseen aikaan. Polku on tarkoitettu alle 8-vuotiaille aikuisen johdolla.

POLKU

- Talvipolku kulkee Villa Elfvikin pihasta lähtevää 700 metrin pituista luontopolkua.
- Polku vie sinut ruovikon läpi huvimajalle, josta matka jatkuu venevajan ohi lintutornille. Lintutornin jälkeen kuljetaan laitumen viertä ja vanhan kuusikon läpi takaisin Villa Elfvikin pihapiiriin, jossa sijaitsee lintujen ruokintapaikka.
- Rasteja ei ole merkitty maastoon, mutta ne ovat vihkon takasivun kartalla. Lisäksi rastien paikat on kuvattu sanallisesti vihkossa.

VIHKO

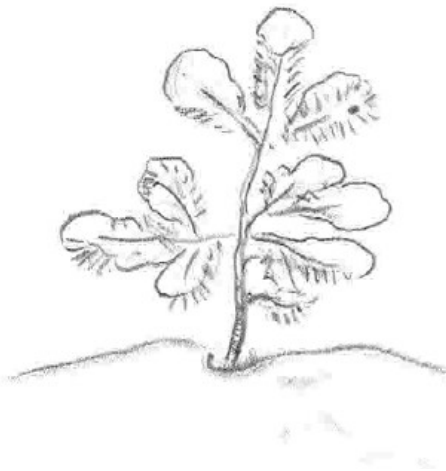
- Jäniksen jäljillä -talvipolkuvihkosta löytyy jokaiseen rastiin liittyvä tarina sekä pieniä leikkejä ja tehtäviä.
- Voit valita mieleisesi määrän luontopolun tehtävistä ja jättää seuraavat toiseen kertaan. Tarinoita ja tehtäviä voit jatkaa myös omassa lähimetsässäsi.
- Kun saavut rastille, lue ensin tarina ja tämän jälkeen leiki ja tee aiheeseen liittyviä tehtäviä.

Yöllinen loikkija

1. rasti: Elfvikin takapihalla, luontopolun alussa

Valkea lumipeitto verhosi metsää ja pieni pakkanen kipristeli retkeilijöiden kasvoilla. Ilta alkoi kuitenkin jo hämärtää. Metsän eläimet hakeutuivat pesäkoloihinsa tai etsivät sopivaa yöpymispaikkaa. Pedoilta ja kylmältä piti suojautua. Retkeilijätkin suuntasivat matkansa takaisin kotiin takkatulen ja kuuman mehun houkuttamina. Pian metsä asukkaineen vaipuisi syvään uneen. Vai vaipuisiko?

Tarkka silmäpari erottaa kuinka vaalea lumikinos alkaa illan hämyssä liikkua. Mikä se on? Eiväthän lumikinokset liiku! Hahmo tulee lähemmäs ja kas, sinähän se oletkin, yöllinen loikkija, metsäjänis. Kauniissa valkeassa talviturkissasi loikit ruokaa etsimässä. Näлкä kurnii vatsassa, mutta ennen pimeää et ollut uskaltanut liikkeelle piilostasi.

Villa Elfvikissä ja Laajalahden luonnonsuojelualueella ei ole enää 2000-luvulla nähty jäniksiä. Rusakoita alueella liikkuu paljon. Oletko sinä nähnyt Espoossa jäniksen? Missä päin näit sen?

Tehtävät:

Millaista olisikaan olla metsäjänis? Uskallatko kokeilla, pärjäisitkö sinä metsäjäniksenä talvisessa metsässä.

Ihmisestä metsäjänikseksi:

1. Mene kyykyyn ja kokeile loikkia kuten metsäjänis.
2. Pysähdy! Kuuntele ja tarkkaile ympäristöä. Sinun pitää olla valpas, ettei vaara pääse yllättämään.
3. Harjoittele vaarasta varoittamista. Metsäjänikset varoittavat rummuttamalla takajaloillaan. Kokeile!
4. Muistatko sadun Bambista? Sadussa jänis oli saanut nimensä siitä, että se rummuttaa takajaloillaan. Muistatko jäniksen nimen?

Tuntomerkkisi:

Paino: 2-6kg, pituus: 1/2 metriä, väri: kesällä ruskea ja talvella vitivalkoinen, muut tuntomerkit: pitkät korvat, töpöhäntä

Loikkikaa nyt seuraavalle rastille!

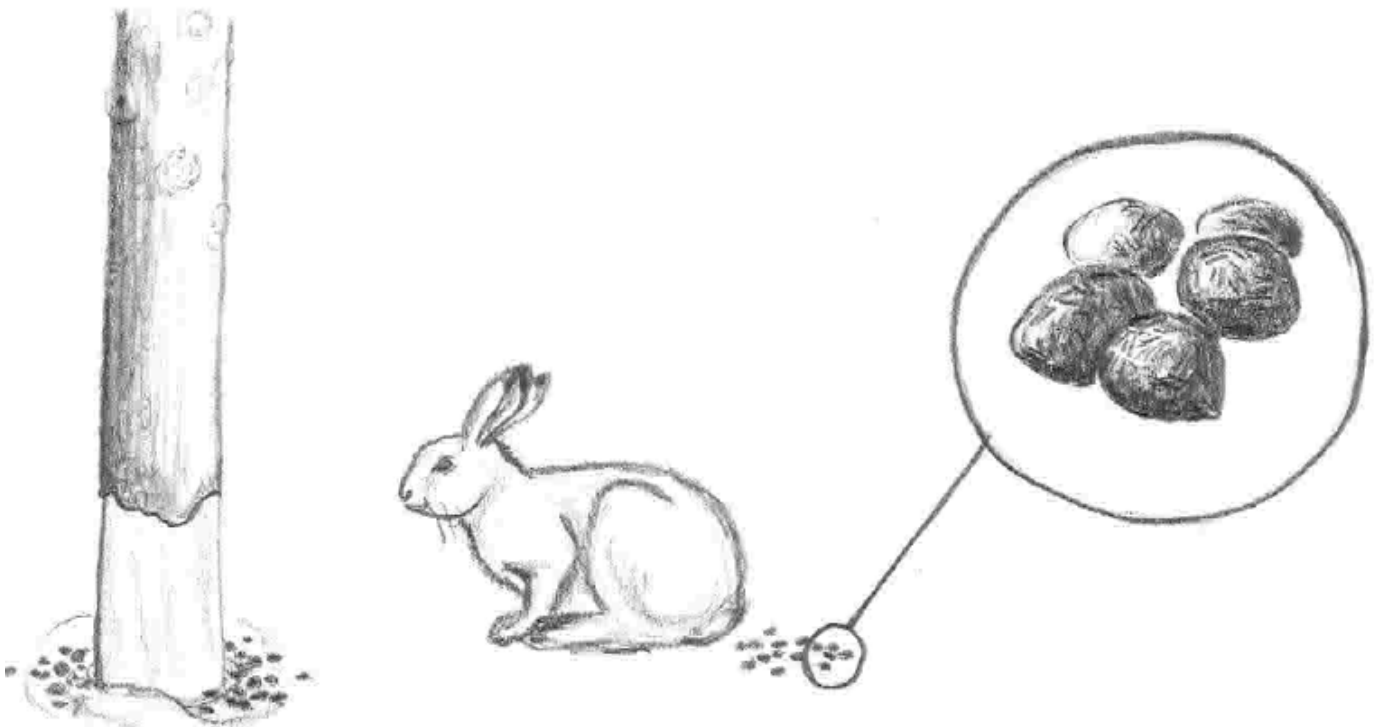
Papanoiden popsija

2. rasti: Ennen ruovikkopolun alkua

Kiertelit ja kaartelit lähellä paikkaa, jossa olit nukkunut päivän. Koska metsän siimeksessä lunta oli vielä melko vähän, herkuttelit kinosten alta pilkistävillä mustikan varvuilla. Joku voisi sanoa, että ruokavaliosi on melko puisevaa, sillä talvella syöt mustikan varpujen lisäksi puiden pieniä oksia ja kaarnaa.

Siinä syödessäsi päästelit aimo kourallisen papanoita lumihangelle. Yön aikana papanoita kertyykin melkoisesti. Sahanpurumaisia, pyöreitä papanoita jää jälkeesi yön aikana useampi sata.

Saattaa kuulostaa hassulta, mutta syöt omia papanoitasi. Et tosin sahanpurumaisia papanoita. Välillä päästät papanan, joka on pehmeä ja se sisältää vielä suuren määrän tärkeitä ravinteita. Pistelet sen suuhusi. Jotain muuta asia voisi yököttää, mutta sinulle, metsäjänikselle, se on aivan normaalia.

Tehtävät:

Löydätkö sinä ruokaa, jotta mahasi ei enää kurni? Etsi metsäjänikselle sopivaa ruokaa lähimaastosta.

Metsäjänikset syövät talvella varpuja ja puuvartisia kasveja, puiden pieniä oksia ja kuorta ja kesällä marjoja, ruohoa, viljaa ja silmuja.

Metsäjäniksen talvimenu:

Lajitelma huurteisia ruohoja

Haavan kaarnaa mustikanvarvuilla

Jäisiä puolukoita

Öiset äänet käsi kädessä:

Jotta et päädy petojen saaliksi, on sinun opeteltava kuuntelemaan ympäristön ääniä. Matkasi jatkuu korvat höröllä ruovikon läpi kulkevalle puupolulle.

Voitte kulkea kuuntelupolun kaikki yhdessä tai pienin välimatkoin pareittain. Matkan aikana teidän tehtävänne on kulkea niin hiljaa kuin pystytte ja kuunnella talvisen luonnon ääniä. Kuuletteko muiden eläinten ääniä? Suhiseeko tuuli korvissanne?

Puupolun loputtua jutelkaa mitä ääniä kuulitte? Kuuliko kukaan ketun hiippailua merenjäällä tai rannalla?

Mestariharhauttaja

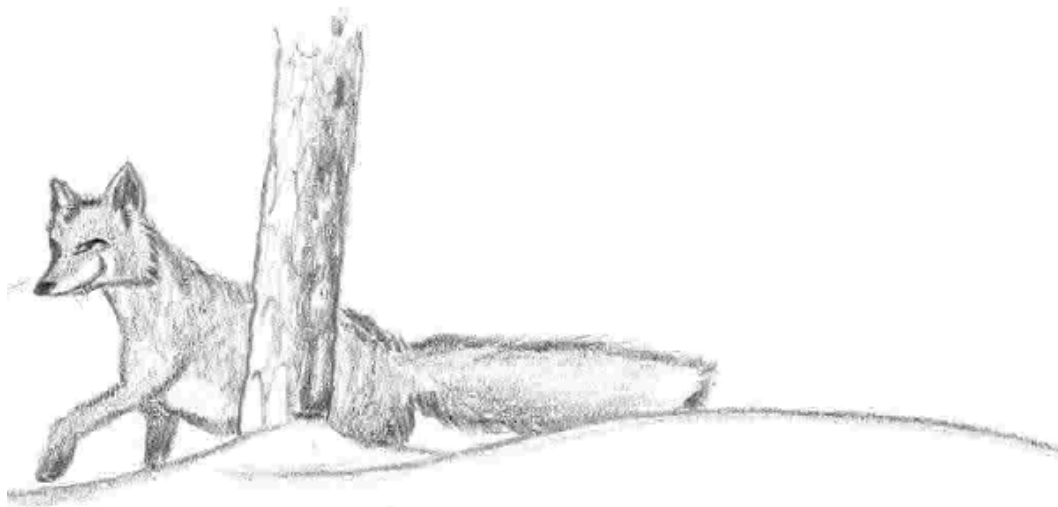

3. rasti: Huvimajan luona

Yö oli jo pitkällä. Suurilla silmilläsi ja korvillasi tarkkailit koko ajan ympäristöä. Pedot olivat liikkeellä öisin. Piti olla tarkkana, ettei joutunut kenenkään saaliiksi. Pahimpia vihollisiasi ovat ketut, huuhkajat, ilvekset ja kanahaukat.

Yhtäkkiä kuulit jotain. Lopetit heti syömisen ja korvat pystyssä kuuntelit hiirenhiljaa. Mikä se oli? Samassa huomasit hämärässä metsässä liikettä. Se oli kettu! Ampaisit juoksuun ja lähdit karkuun kettua, jonka yllätyshyökkäys oli epäonnistunut.

Pingoit pakoon minkä käpälistäsi pääsit. Etkä muuten ihan hitaasti juossutkaan. Sitten pysähdyit ja palasit jonkin matkaa omia jälkiäsi takaisin. Otit jättiloikan sivuun ja jatkoit matkaa aivan toiseen suuntaan. Perässäsi tullut kettu oli aivan kummissaan, kun jälkesi loppuivat kuin seinään. Kettu jäi haistelemaan kesken kaiken loppuvaa jälkijonoa, mutta ovelana harhauttelijana olit jo kaukana. Teit varmuudeksi vielä muutaman harhautusloikan ja jäit sitten huohottamaan väsyneenä tuuhean kuusen oksien suojaan.

Tehtävät:

Pituushyppyharjoitukset

Kokeile kuinka pitkän loikan sinä pystyt hyppäämään?

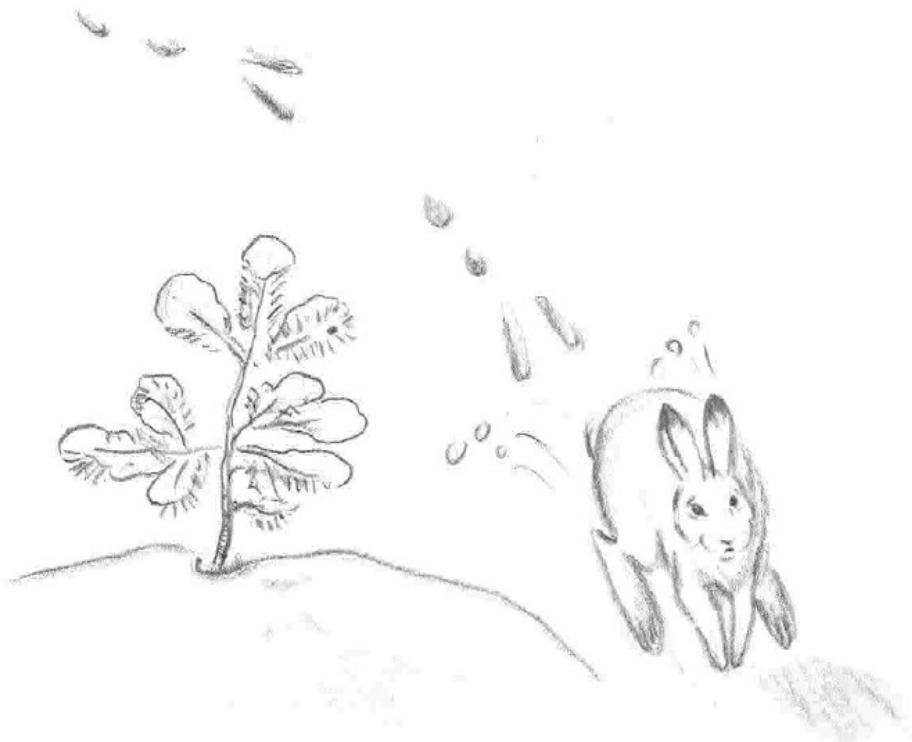
Mittaa maahan suurin piirtein 4 metrin matka ja vertaa omaa loikkaasi siihen.

Jänisemo ja poikaset

Jänisemo (ohjaaja) kulkee polkua ensimmäisenä ja jäniksen poikaset (lapset) jonossa hänen perässään.

Jänisemo on tarkkaavaisempi kuin pienet poikaset ja se kuulee ja näkee lähestyvän ketun poikasia paremmin. Kun jänisemo (ohjaaja) huutaa: Kettu tulee! Kaikki lapset piiloutuvat mahdollisemman nopeasti polun varteen. Myös ohjaaja piiloutuu polunvarteen selkä lapsiin päin.

Hän odottaa hetken (laskee esim. kymmeneen) ja kääntyy sitten katsomaan taakseen ovatko jäniksen poikaset piiloutuneet hyvin. Jäniksen poikasten tulisi mennä piiloon niin, että emo ei näe heitä kääntyessään katsomaan taakseen. Sitten jänisemo huutaa "vaara ohi" ja poikaset palaavat takaisin polulle. Sama toistetaan toisessa paikassa.

Metsäjäniksen urheiluennätykset:

Pituushyppy: 4 metriä

Juoksu: 70 km/h

Lumikengät jalassa

4. rasti: Venevajan takana olevassa metsässä

Ketun karistaminen oli ottanut voimillesi. Onneksi lumikengistäsi oli ollut pakomatalla hyötyä. Niin, jos et vielä tiennyt, on sinulla omasta takaa lumikengät. Sinun takajalkojesi varpaat leviävät leveiksi tossuiksi, joiden avulla voit ottaa hurjia loikkia upottavalla lumihangella. Ja arvaapa vaan, mistä ihmiset ovat ottaneet mallia niihin lumikenkiin, joita he itse käyttävät?

Jatkoit ruuan etsimistä ja jälkeesi jäi koko ajan tutun näköinen jälkijono. Mutta sinä et ollut ainoa, joka oli liikkunut metsässä. Metsä oli täynnä eri eläinten jättämiä jälkiä. Puun juurella oli ruodoksi kaluttu käpy. Kukahan sitä oli syönyt? Maassa kulki myös pienen sorkkaeläimen jäljet. Hirvi ei ollut siitä rymistellyt, mutta pieni metsäkaurislauma oli jättänyt jälkeensä sorkan jälkiä ja ruskeita papanoita. Tarkkasilmäinen huomasi myös, että lintu oli, ponnistaessaan maasta lentoon, koskenut siivillään lumeen. Siiven pyyhkäisyt olivat jättäneet lumeen kauniit jäljet. Olikohan lintu paennut jotain? Jälkien taakse kätkeytyi arvoituksia, joihin vain metsän asukkaat tiesivät vastauksen.

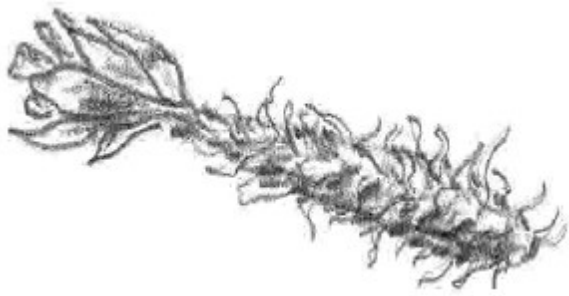
Tehtävät:

Jälkijahdissa

Osaatko sinä ratkaista talvisen metsän jälkiarvoituksia? Tutki ympäristöä ja mitä jälkiä eläimet ovat jättäneet jälkeensä.

- Löydätkö hiiren tai myyrän pieniä jälkiä?
- Kenen jäljet päättyvät puun juurelle?
- Onko rusakko tai jänis loikkinut alueella?
- Onko lumelle jäänyt merkkejä eläimen hännästä, siivistä tai esim. raahaavasta vatsasta?
- Papanoita jää myös lumelle. Löydätkö niitä?

Metsäneläinten jälkiä lumella:

Maastopuvussa

5. rasti: Laidunalueen jälkeen metsän siimeksessä

Aamu alkoi jo sarastaa. Yön pimein hetki oli jo ohitettu. Pysähdyit ihastelemaan tummansinistä taivasta. Oli alkanut sataa hiljalleen kauniita lumihiutaleita. Tervehdit lumihiutaleita iloisena. Ne olivat yhtä valkoisia kuin turkkisi.

Mielesi palasi alkutalvi. Se oli ollut karmeaa aikaa. Turkkisi oli jo muuttunut valkoiseksi, mutta lunta ei vain ollut kuulunut. Muistelit, kuinka ketun oli ollut helppo huomata sinut mustasta metsästä, ja tuolloin olitkin joutua ketun paistiksi melkein joka yö. Syöminen oli ollut todella hankalaa, kun et uskaltanut liikkua metsässä.

Mutta voi riemun päivää, kun vihdoinkin tuli oikein kunnan lumimyräkki ja se peitti metsän valkoiseen lumivaippaan. Vihdoinkin suojavärisi auttoi sinua piiloutumaan.

Nyt lunta kuitenkin oli ja hiljalleen sitä satoi koko ajan lisää. Lumihiutaleet, ne olivat talvella parhaita ystäviäsi. Aloit kaivaa itsellesi kuoppaa lumeen pensaiden suojaan. Pitkä yö oli takana ja nyt uni maittaisi. Lumikuopasta sinua ei huomaisi kukaan ja lumen suojassa kylmä pakkasilmakaan ei haittaisi.

Tehtävät:

Lumihiutale

Yksi leikkijöistä on noki- tai pölyhiukkanen, jonka ympärille kide muodostuu. Hän seisoo keskellä kädet lantiollaan.

Kuusi muuta leikkijää muodostaa kuuden haaran alut. He asettuvat seisomaan keskellä olijan ympärille siten, että kaikkien kasvot ovat myötäpäivään. Kaksi heistä tarttuu toisiaan oikeista käsistä keskellä seisovan vasemman kainalon alta. Kolmas tarttuu keskellä olijan vasempaan kyynärtaipeeseen. Toiset kolme toimivat samoin keskellä olijan oikealla puolella.

Nyt kunkin haaran päähän voi asettua lisää leikkijöitä. Haarat voivat myös haarautua edelleen.

Kun lumihiutale on koossa, se alkaa pudota ilmakerrosten halki. Ihmisistä koottu lumihiutale alkaa pyöriä keskipisteensä ympäri. Keskellä olija siis talloo paikallaan kääntyen hitaasti, sakaroissa olijat kävelevät eteenpäin kiertäen häntä. Lumihiutale voi myös pyöriä villimmin, jolloin uloimpana olijat joutuvat jo juoksemaan. Tällöin sakaroita voi katketa (kun otteet irtoavat) – sama voi tapahtua oikealle lumihiutaleelle tuulisella säällä ja sakeassa lumipyryssä.

Minkä muotoisia lumihiutaleita löydätte luonnosta?

Päiväunilla

6. rasti: Villa Elfvikin pihapiirissä, lintujen ruokintapaikka

Eläimet, jotka olivat nukkuneet yön, heräilivät alkavaan päivään. Pakkasyön jälkeen erityisesti pikkulinnuilla ja oravillakin oli kova nälkä. Sinä olit jo vaipunut uneen, etkä huomannut sitä touhua ja tohinaa, joka kävi läheisellä lintujenruokintapaikalla.

Sinitiaiset, talitiaiset, kuusitiaiset ja viherpeipot söivät kilpaa tarjolla olevia auringonkukansiemeniä. Oraville siemenillä herkuttelu ei ollut yhtä helppoa. Ne yrittivät kiivetä ruokinta-automaatille, mutta sepäs olikin rakennettu siten, ettei orava päässyt kiipeämään sille. Niinpä oravat päätyivät popsimaan siemeniä, joita linnulta tippui maahan. Niitä oli kuitenkin runsaasti, joten oravienkaan mahat eivät jääneet kurnimaan tyhjiyttään. Retkeilijät palailivat myös nauttimaan talvisesta päivästä. Aurinko paistoi. Oli tulossa kaunis talvipäivä!

Kukaan ei kuitenkaan huomannut sinua, joka torkuit lumikuopassasi oksien suojassa. Seuraavaa yötä varten piti yrittää levätä, jotta jaksat taas etsiä ruokaa ja pinkoa pakoon kettua, jos sattuisit siihen törmäämään.

Tehtävät:

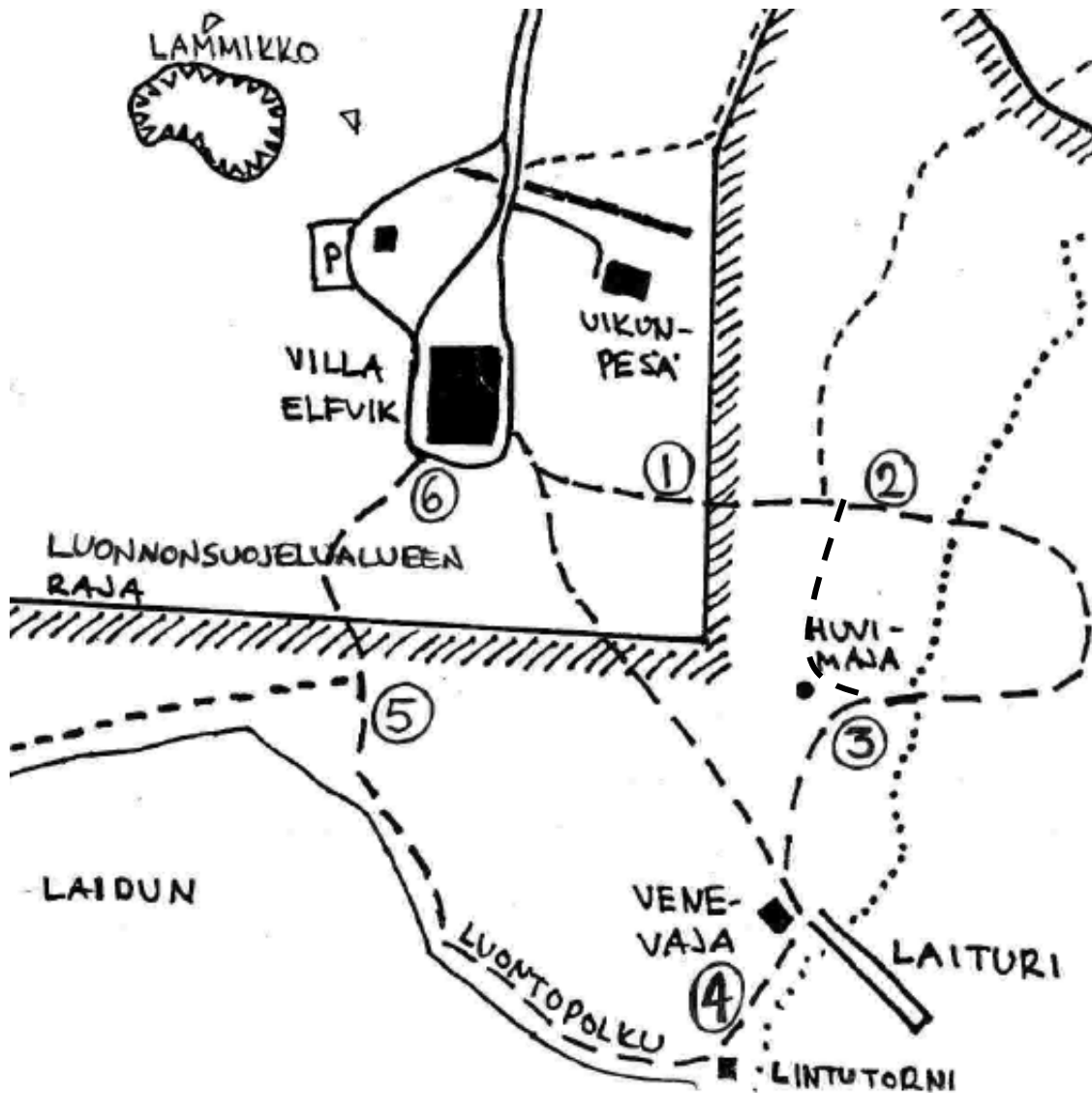
Tarkkaile lintulaudalla ruokailevia lintuja. Älä kuitenkaan mene liian lähelle, etteivät linnut pelästy ja lennä pois.

- Pystytkö laskemaan, kuinka monta lintua ruokintapisteellä on?
- Minkä värisiä linnut ovat?
- Tunnistatko niitä nimeltä?
- Näkyykö oravia? Kuinka monta?

Useat linnut ovat saaneet nimensä ulkonäkönsä tai käyttäytymisensä mukaan. Keksisitkö sinä uuden nimen lintulaudalla ruokailevalle linnulle?

Kartta

Osassa talviluontopolun tehtäviä on käytetty seuraavia lähteitä ja näistä lähteistä löydät myös paljon lisää talvista tekemistä:
Koskinen, Makkonen & Verkka, 2001. Talven taikaa.
Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
(<http://www.hel2.fi/YMK/julkaisut/ymparistokasvatus/talventaikaa.pdf>)
Luontokoulu Ilveksen aineisto ([Luontokoulu Ilveksen aineisto](#))

Espoon ympäristökeskus
Villa Elfvikin luontotalo

Käyntiosoite:
Elfvikintie 4
02600 Espoo

Postiosoite:
PL 60440
02070 Espoon kaupunki

Teksti: Elise Stenroos
Piirrokset: Kati Koistinen ja Satu Rautasalo (kansi)